

Id etiam ostendit, hanc animam esse a mente distinctam. Tum contrahitur hæc, & dilatatur pro ratione corporis, quod *intellectiva* esse nequit. Tandem dolor & voluptas & sunt animæ, nec esse possunt solius intellectus. Nam & sunt mutationes quædam substantiæ, quæ dolore aut voluptate afficitur; & gradus intensitatis dolorum & voluptatum, quæ intenduntur & remittantur sine intensione & remissione subjecti, quod dolet aut lætatur, intelligi nequeunt: anima autem intellectiva, cujus simplex est substantia & immortalis, nec internæ huic partium mutationi obnoxia est, nec nullo modo intendi, & remitti potest. Atque hæc sunt argumenta eorum, qui animam sensitivam a mente distinguunt, non ea sane perspicua, nec certa, sed probabilis tamen, quæ juvenem olim Gassendum in partem pertraxere, ut ipse adversus Fluddum fatetur, quæque plerumque veri specie mihi adblandiuntur. Sed nolo opinari.

SYSTEMA MALEBRANCHIANUM.

Seu causarum occasionalium.

Pergamus nunc ad systema Malebranchianum. In hoc systemate commercium inter mentem & corpus explicatur ope modificationum harmonicarum mentis & corporis, quæ immediate a Deo producuntur ex sua generali voluntate, & secundum æternas & immutabiles leges. Scilicet Deus corporis gratia perceptiones quasdam & voluntates in mente producit, quæ impressionibus in corpore factis, corporisque modificationibus respondeant: & in gratiam animæ quosdam motus in corpore excitat, quia anima hos & non alios vult. Quamobrem nec anima influit ullo modo in corpus, nec corpus in animam: nullum reale sed apparens tantum inter duas hæc substantias intercedit commercium. Tantum cogitationes & voluntates animæ *causa sunt occasionales* motionum corporis: ut motiones corporis *causa occasionales* cogitationum & voluntatum animi. Præterea nulla est in corpore anima aut *sensitiva*,

tiva, aut *vegetativa*: ejus omnia phænomena aut motus sunt, aut corpori non recte tribuuntur.

Prop. XXVI. Systema *causarum occasionalium* 1. incertum est: 2. intimæ conscientiæ repugnat: 3. gravissimis argumentis oppugnatur: 4. & cum theologia non satis consentit.

D. Prima pars. Quum plures esse possunt dati alicujus phænomeni causæ, earum nulla pro certa habenda est, nisi quum omnes aliæ aut falsæ demonstratæ sint, aut impossibiles: jam nec certi sumus, nullas superare alias vias explicandæ unionis mentis & corporis, quam quæ hucusque sunt a philosophis traditæ: nec, quæ suo tempore ferebantur, demonstratæ sunt a Malebranchio falsæ, vel impossibiles; & postquam is occidit propagata est etiam *harmonia præstabilita*; incerta est ergo hypothesis illa *causarum occasionalium*.

At enim, nulla res creata potest sibi quidquam *realitatis* dare, quum *ex nihilo nihil esse possit*, & *nulla res dare sibi aut alteri possit, quod non habet*. Quum autem cogitationes novæ sint realitates mentis, & novæ sint realitates novæ corporis motiones; nec corpus sibi novos motus, nec mens novas cogitationes creare potest. Utrumque ergo efficit Deus (a).

Ego unum rogaverim, quæ sciunt id Deum posse? Quia, inquit, & omniscius est, & omnipotens. Sed iterum rogaverim, qui omniscius est, & omnipotens, potest ne tales naturas creare, quæ & cogitent ipsæ suapte vi, & se moveant? præsertim cum & homines, qui nec omniscii sunt, nec omnipotentes, tales machinas fabricari didicerunt, quæ sua partium temperatione moveantur. Quod si Deus potest (nec enim adeo vesania agitari putaverim, ut negent), unde sciunt, non id effecisse? Incertum ergo quodcumque pronunciant. Sed illa sola via (inquit Malebranchius) & facilior est & brevior, & breviori semper & faciliiori via operatur Deus. Næ ego stultus, qui puto, & omnes agendi vias esse Deo æque faciles atque breves;

M 2

(a) Ita ferme rationes suas subducit Auctor operis *Actions de Dieu sur les creatures*.

& eam dicere nos debere faciliorem, breviorēque, qua ille operatur, non eam, quæ hominibus placeat! Nunc disco, philosophos alioquin doctissimos Virgiliano Tityro esse per similes:

*Urbem, quam dicunt Romam, Meliboe, putavi
Stultus ego huic nostræ similem
Sic canibus catulos similes, sic matribus hædos
Noram, sic parvis componere magna solebam.*

Ignosco: natura est enim ita comparatum, ut rebus ignotis, quas maxime celebrare volumus, vim atque affectiones nostras tribuamus, *microcosmi macrocosmo*, ut ait Baco. Hinc illud Ciceronis adversus poetas, *humana transtulerunt ad deos: divina mallem ad homines*. Sed ego Terentianum illud philosophos interdum meminisse velim:

Non licet, hominem esse sepe ita, ut vult, si res non finit.

Secunda pars. Clara omnium hominum conscientia docet, corpus hoc nostrum ab anima agitari, animari, vivum atque vegetum fieri: esse inter animam & corpus commercium reale. At hæc omnia abrumpit systemate suo Malebranchius; clare igitur cujusque conscientia & sensui, nec plebeiorum modo, sed ipsorum philosophorum, Malebranchii, opinor, ipsius, hæc doctrina repugnat. Neque vero argumenta ex claro hominum sensu atque conscientia desumpta nihili esse debent apud homines; saltem in dubium vocari nequeunt, nisi ex perspicuis demonstrationibus, non ex meris hypothesebus. Ex. gr. quum optici a communi sensu discedunt, docentque, visionem non fieri per *extramissionem*, sed per *intramissionem*, pronuntiati sui claras demonstrationes præferunt. Astronomi dum motum telluris contra communem sensum persuadere student: physici dum negant qualitates sensiferas esse in rebus ipsis corporeis, ratione id conantur efficere. Nunc quum nullas perspicuas systematis sui demonstrationes Malebranchius protulerit, non video, cur a sensu omnium communi & claro sit discedendum. Nam argumenta auctoris libri *Actionum Dei in creaturis* fanaticismo sunt omnia involuta, & si quid probant, probant etiam, Deum esse solum.

solum mundi *entelechiam*, actum, animam, naturam, quod est Spinozistis assidere. Adeo sæpe illud verum est, quod ait apud Terentium in Heoutont. Solstrata, *ut stultæ & misera omnes sumus religiose!*

Quamquam illud scire velim, cur ne Malebranchius quidem ipse post diuturnas meditationes intelligere potuit, unde nascatur sensus hic vividus & clarus, animam immediate corpus movere, quum, si illi fides habeatur, id sit falsum? Nempe quum anima sit conscientia operationum suarum, nihil illi debet esse facilius, quam internoscere inter eas actiones, quas ipsa natura sua exferit, & eas, quarum non physica, sed moralis tantum causa est. Nemo est quantumvis stultus, qui non advertat, quid intersit inter movere baculum propria manu, & edicere alteri, aut eum orare, ut moveat. Josue ex. gr. intelligebat aperte, quantum esset discrimen inter cessare solem a motu ad suum nutum, dehinc iterum ad nutum suum moveri: atque ad nutum brachium movere, aut cohibere. At nunc fit, ut ne perspicacissimus ipse Malebranchius longa attentione distinguere potuit inter eas actiones, quæ sunt animæ propriæ, & eas, cujus est occasio. Quod si nullas animæ actiones tribuere vult, contenditque esse omnes *passiones*, negare quoque debet ulla activa vi esse animam præditam, ac consequenter esse in nobis ullam animam. Mihi enim tantundem est, nullas esse in mundo animas præter Deum, & esse, sed magis etiam inertes, quam corpora. Quæ quum sint, non intelligo qui philosophandi hic furor sit, nota & clara hominibus e manibus auferre, obscura & ignota substituere. Non tu, Malebranchi,

Perditus, & liquidis immittis fontibus apros?

Tertia pars. 1. Non intelligo cui usui sit mens humana in corporibus, atque adversus Malebranchium argumenta omnia flecto, quæ adversus Platonem Arnobius (a). 2. Nec quæ esse possit libertas in corporis actiones, si nullum in corpus habeat mens imperium:

M 3

sed

(a) Vide superius pag. 148.

sed ne in mente ipsa quidem esse ulla voluntatum libertas potest, si ex occasione tantum motionum corporis omnes in illa cogitationes & voluntates producat Deus. 3. Cur non sit Deus anima mundana: nec enim aliud animæ nomine intelligimus, nisi principium activum vitæ, sensus, cogitationum: at ex Malebranchianis omnium harum rerum immediatum activum principium est Deus. Quam rem Anonymus superius citatus videtur diserte dicere. Ei enim anima cujusque omnis est cogitatio; & omnis cogitatio perpetuo creatur a Deo immediate: quod si recte accipio, est idem atque dicere, Deum perpetuo & perenniter in mundanis machinis cogitare. 4. Lex est mechanica corpus motum nec cessare a motu, nec a priori directione, nisi incurso alterius; quæ falsa est in corporibus hominum & brutorum. Dicere vero in hominibus & brutis esse legis exceptionem, est *ludere par impar*: oportuit enim id accurata demonstratione ostendi. Mitto alia, quæ protulit Wolfius (a). Hæc talia sunt, ut Malebranchium imprudentem coegerint esse in ea sententia minus constantem, ut scilicet philosopharetur ex systemate & paucis; loqueretur & pluribus, ex communi sensu, ac vulgo, ut ille dicere solet.

Quarta pars. Nemini peccato imputari possunt actiones adversus Dei legem. Nam 1. scelera a corpore patrata menti imputari non possunt, quippe est illa causa moralis (nisi instrumentum dicere mavis), Deus tantum physica & sola. Quis autem non intelligat, actiones physicae magis causæ ac soli imputari, quam morali? 2. ne peccata quidem cordis imputari menti possunt, quum producantur in illa necessario ex occasione motionum corporearum. Quæ si sunt vera, ecce *qui tollit peccata mundi*: nisi aliud magis quoque stultum & nefandum dicere quis velit, Deo esse hominum peccata tribuenda: quod & hominum communem rationem & Dei naturam evertit funditus. *Certus sum*, inquit Augustinus (b), *animam nulla Dei culpa, nulla Dei*

(a) In Psychol. Rationali sect. 3.

(b) De origine animæ ep. 166. olim 28.

Dei necessitate, aut sua, sed propria voluntate in peccatum esse collapsam. Qui hæc componit cum suo systemate Malebranchius? Ait, libertate animum esse præditum, qua suas voluntates moderetur. Quæro hoc voluntates moderari est actio aliqua necne? Si est, a Deo est: si non, libertas non est. Præclare igitur nos agimus philosophi, qui dum vulgus docere sapientiam aggredimur, illud prius omnem humanam naturam non dediscere modo, sed exuere cogimus. 2. Inutiles sunt leges morales. Nam cui tu usui dices legem *non occides*, si ut occidam corpus moveri debet a solo Deo, animus nihil potest, nisi obtemperare necessario ex occasione motionum corporis? Nempe leges morales tum regulæ sunt rationis & voluntatis, siquidem mens & ipsa suapte natura cogitat, & libertate ulla utitur. Tu quum utrumque deneges animo, inanes efficis & leges, & exhortationes omnes, & consilia. Vide igitur ne instabilis, & sacer sis. 3. Doctrina peccati originalis hoc systemate est omnino inintelligibilis, nisi statuat etiam animorum præexistentia. Enimvero, sublato omni cum corpore mentis commercio, quo ex fureculo conrives labem illam Adamiticam? Scio non deesse Malebranchianis ad hæc quæ regerant: sed scio etiam *nullam esse falsitatem sine patrono*. Augustinus, quo nemo penitius in hæc christiana mysteria perquisivit, in laudata superius epistola sese afflictum torquet, quo eorum sententiam, qui animas in singulis corporibus recenter creati arbitrantur, cum hoc dogmate in concordiam adducat, atque a Hieronymo petit, *doce ergo quod doceam*. Quid is cum novellis metaphysicis egisset? Nam hi non solum de cælo recenter advenire animas docent, quod nihil impedit quominus jurgantur corporibus: sed ita præterea advenire, ut eæ non magis cum corporibus copulentur, quam quæ in Saturni essent orbe. Quid igitur nos hujus ætatis metaphysici, ac homine, si diis placet, majores, iis reponamus, qui occident:

Quid cum illis ages, qui neque jus, neque bonum, neque æquum sciunt, Melius, pejus, proficit, obsit; nihil vident, nisi quod lubet?

SYSTEMATIS LEIBNITIANI

Enarratio.

Gothofredus Guilielmus Leibnitius sub exitum elapsi sæculi, ut veterem, quemadmodum scribit, & veram philosophiam restitueret, omnium primum in genuinam substantiæ notionem, quam ille in recentiorum philosophorum scholis depravatam esse censuit, inquisivit. Ejus rei specimen exhibuit in commentatione *de primæ philosophiæ emendatione*, & *de notionē substantiæ* (a). Ejus ea de re doctrina huc redit: omni substantiæ tam corporeæ, quam incorporeæ inesse vim quamdam activam, atque ex ea perenniter actionem sui generis emanare (b), qua super re acerrima illi cum Ruaro Andala fuit concertatio. Ea Leibnitii sententia viam fecit novo dogmati *harmonie præstabilitæ*. Nam harmoniam actionum duarum substantiarum triplici tantum via & ratione expediri posse vidit. Nempe aut altera in alteram influit, altera alteri est causa determinans, atque id est systema *influxus physici*: aut ab eadem causa extrinseca utraque agitur atque determinatur, *repetita* & *immediata semper actione*, idque Malebranchianum est systema: aut a causa quidem extrinseca, sed mediantibus viribus utrique substantiæ inestis, & *harmonia est præstabilita* (c). Fac, inquit Bilfingerus, duo esse horologia, quæ consonent; obtineri id potest triplici modo. Uno per influxum, si feceris ut alterum agat in alterum, idque vel mutuo, vel ex alterutro tantum latere. Hanc viam influxus vocabimus. Secundus est, si opificem operi comitem feceris, qui dissonantia ceteroquin vel cessatura horologia singulis momentis sibi mutuo accommodet, alterum dirigens ex altero: hanc viam vocabimus adistentiæ. Tertius est, si satis accuratas feceris eas machinas, ut singula suas le-

(a) Exstat in *Act. Erudit. Lips. ann. 1694. mense Martio pag. 110.*

(b) Vide quæ dicta sunt pr. part.

(c) Bilfingerus in *Harmonia præstabilita* §. 15. 17. & 18.

ges exacte sequantur, easdemque ab initio sibi respondere curaveris: ita enim quum utraque easdem vel similes exsequatur leges, semel harmonice nunquam dissilient; quam viam præstabiliti consensus vel harmonie dicimus (a). Quum autem influxus substantiæ corporeæ & incorporeæ videretur sine ulla ratione sufficiente positus, quod neque in corpore esse ulla possit ratio sufficiens actionum animæ, nec in anima motionum corporis, everteretque quantitatem virium perennium, quam statam & immutabilem is habebat: systema vero Malebranchianum vires substantiarum essentielles funditus evelle- ret: una ei harmonia præstabilita superfluit, qua mentis & corporis unionem explicaret.

Christianus Wolfius hujus systematis præcipuus patronus pluribus additamentis illud exornavit (b). Anima, inquit, ita est a Deo creata, ut vi sua sine ope externæ cujusvis causa omnes suas perceptiones & appetitiones continuata serie sibi producat ita, ut semper posterioris perceptionis aut appetitionis ratio sufficiens contineatur in antecedente perceptione vel appetitione: & corpus ita compactum ac constitutum est, ut per se solum ex legibus motus sine ulla anima ope sibi producat omnes suas motiones, iidem continuata serie, ut semper posterioris mutationis ratio sufficiens sit in præcedente. Quocirca etiam si nullum esset corpus, anima eadem continuata serie omnes eas perceptiones & appetitiones, quas nunc habet, producere sibi posset; & sublata omni anima, corpus eadem continuata serie omnes motus suos sibi crearet. Sed quæ harmonice alteri altera confociatur? Nempe ea vis animæ matrix & primigenia est, vis sibi representandi universum convenienter ad motus in organis nostris sensoriis productos, ita scilicet ut ea universi idea easdem mutationes subeat, quas mundus spectabilis per relationem ad sensus nostros. Ita utriusque actiones harmonice procedunt. Quasi diceret, quum oculis suspicio lunam, tum illa universi idea ex lunæ adpectu representatur menti: si libue-

(a) Est Leibnitii comparatio *Journal. des Savans* 19. Novemb. 1696. edit. Batav. pag. 708. & 709.(b) Vide *Psychol. Rat. sect. 3.*

libuerit statim a luna in subiectum mare oculos deſcendere, ecce vertigine quadam idea illa exhibet mare; & ſi attentius contueor oculis innatantes piſciculos, tum ipſa etiam mentis acies acuitur introſpiciſque in immenſa univerſi idea piſciculorum fluctuantes imagines. Tum repente ſi per vaſtiſſima aëris ſpatia in minutiffimas ſtellas oculos intendo, & circumgyro velocitate incredibili circum ſingulas, atque pro variis diſtantiis in partes varias differo, & nunc deſigo, nunc proveho, nunc expando, idea illa rotatur, dilatatur, modo ſe explicans in vaſta intervalla, modo ſe in punctis coarctans. Quod ſi celeritate magna & continuata ſucceſſione percurro oculis innumerabilia diverſi generis individua herbas, lapides, animantia, picturas, numeros, veſtes, literas Hebraicas, Arabicas, ſinences, Græcas, Lætinæ, quæ omnia nullam habent inter ſe neceſſariam connexionem, repente idea illa ſine ullo cum oculis commercio hæc omnia offert. Sed & colores, & ſonos, & ſapores, & odores, & figurarum infinitas myriades uno quaſi momento exhibere poteſt. Oh!

Quo teneas vultus mutantem Protea nodo?

Quin ſi oculos teleſcopio armo, tum ſe præſto mihi ſunt Saturni, ac Jovis lunæ; quæ ſe perpetuo mihi oculuiſſent niſi Galilæus iis instrumentis fabricandis ingenium intendiſſet. Scin quid dicere volo? *plus ſpei video, quam volo.*

Mirum non eſt ſi magna animorum contentione ſuper ea re diſputatum ſit. Ex una parte Leibnitio, Wolfio, Biſfingero, eorumque cohortibus; ex altera Bælio, Andala, Lamio, Turneminio, aliisque decertantibus. Nam nihil minus involutum excogitari poſſe putarunt Leibnitiani; nihil magis paradoxum adverſarii. Et hi quidem ad jutore populo utebantur: nihil enim populus magis eſſe perſpicuum cenſet, quam reale intercedere inter mentem & corpus commercium. At illi qui limphati vulgo audiunt, nihil multitudinem verebantur: *eſt enim philoſophia paucis contenta judici- bus, multitudinem ipſa conſulto fugiens, eique ipſi & ſuſpecta & inviſa, ut vel ſi quis univerſam velit vituperare, ſecundo id populo ſacere poſſit, vel ſi in eam,*
quam

quam ipſi maxime ſequuntur, conetur invadere; magna habere poſſit auxilia ex vulgariis philoſophorum diſci- plinis (a).

Prop. XXVII. Systema harmoniæ præſtabilitæ & incertum eſt, & graviffimis oppugnatur argumentis.

D. Prima pars. Principio Wolfius, quo nemo accuratius in ejus ſystematis penetralia inquiſivit, non habet niſi loco *hypothæſis (b)*; & *hypothæticam* commentationem ſuam inſcripſit Biſfingerus, & incertitudinis conſcius monet in præſatione lectorem Plautinum illud, *optio hæc tua eſt; utram harum vis conditionem, accipe.* Neque putandum eſt alio loco a Leibnitio ipſo habitum, qui ut erat acerrimi ingenii, ignorare non potuit, quinam ſint certitudinis characteres. Auctoribus igitur ipſis harmonia præſtabilita hypothæſis eſt, non aut perceptum, aut demonſtratum theorema. Nam quæ ejuſmodi ſunt, characteres alios evidentiae & certitudinis præſeferunt, quibus, literata omni repudice, Leibnitianum ſystema deſtituitur.

Deinde, quum communis omnium hominum ſenſus ſit, animam imperium in corpus habere, in id influere, vi & voluntate moderari, qui ab ea ſententia velit deſciſcere, perſpicue debet demonſtrare, eſſe eam aut impoſſibilem, aut falſam; alioquin ineptus ſit oportet, qui a tam vivida & clara conſcientia diſſentiat: at id non effecere novi ſystematis conditores: nam Wolfius *qualitatem tantum occultam* habet; Biſfingerus *incertam*: probabilius argumentis eam oppugnant: poſſibiles proferunt cauſas, unde conſcientia illa *influxus* in omnibus hominibus, etiam perſpicacibus & attentis provenire poſſit. Quæ omnia incertam efficere ſententiam illam poſſunt, quod in reliquis naturæ rebus præſtare quam facillimum eſt: impoſſibilem & falſam nondum faciunt. Ex. gr. ſic præcipuas rationes ſubducit Biſfingerus. Nulla intellegi poteſt in anima ratio ſufficiens earum corporis mortuum, quæ animo tribuuntur: nec ulla in corpore, quæ
illud

(a) Cicero in ſecunda Tuſc. 3.

(b) Pſych. Rationali ſect. 3.

illud possit influere in animam : quum autem sine ratione sufficiente nihil esse aut fieri possit ; ne influxus quidem esse ullo modo potest . At tota ea ratiocinatio tantis philosophis indigna est , aut , si quid valet , systema totum Leibnitianum evertit . 1. Capacitas mentis humanæ aptata non est integris rerum naturis , & causis comprehendendis ; nec ex iis quæ intelligis confeceris , nihil superesse quod ignores . 2. Adæquatam corporis ideam nemo habet , minus etiam mentis . Nam ex systemate ipso Leibnitiano ea corporis sibi mens representare potest , quæ sunt phænomena , seu motiones & mutationes partium aut ab insita activa vi , aut ab extrinsecis causis manantes , seu simplicium substantiarum & monadum , quibus illud coalescit , effecta ; intimas earundem substantiarum essentias nullo modo , aut obscure tantum , confuse , inadæquate . Et mentis nostræ , præter perceptiones & desideria , nihil præterea aliud noscimus , si attente recoluerimus . Conscij nempe sumus variarum idearum , seu perceptionum rerum aut ad nos , aut ad reliquas universi partes pertinentium : conscij nostrarum voluntatum : intimam autem animi essentiam omnino ignoramus . 3. Sunt plurima , quæ ad animum pertinere Leibnitiani non inficiantur , neque tamen quisquam est , qui eorum in animo rationem sufficientem intelligere possit . Instar omnium sit sensus doloris & voluptatis . Is enim sensus procul dubio ex mutatione aliqua subjecti , quod eo afficitur , nascitur . Divinent autem nunc Leibnitiani , quo animi , seu monadis illius inextensæ intelligentis motu dolor & voluptas fiat ; quæ sit doloris , & voluptatis intensitatis & remissionis in animo ratio sufficiens : quid causæ sit , cur a dolore ad voluptatem , & vicissim , ab uno ad alium gradum intensiorem , aut remissiorem transeat ? 4. In corpore eadem ambages : quæ ratio sufficiens in inextensis monadibus extensionis ? quæ soliditatis ? actione sese , inquit Wolfius , repellunt : inde fit , ut ne se penetrent : inde extensio simul & soliditas . Sed rogaverim , monadum actio extrinsecus etiam exeritur necne ? si posterius , non in se agent mutuo . Si prius , ecquid ex una in
aliam

aliam monadem pertransit ? nihil ? effluvia incorporea , idest monades aliæ , ut sint primigeniæ illæ prægnantes ? Actio sine ullo subjecto ? nescio quid ? viderint isti , qui hæc omnia expediverint . Si ergo ratiocinatio illa , qua Peripateticos perstringunt , vera est , de toto systemate Leibnitiano actum est . Quod si eam in id tantum urgent , ut incertitudinem vulgaris doctrinæ persuadeant , non repugnabo : sed quando illa incerta , non aperte est falsa , ne hæc quidem præstabilita harmonia perspicua erit & certa .

Præterea Malebranchianum systema impossibile non est , nisi dicere Leibnitiani velint , efficere non posse Deum duas substantias , quarum alteram ex altera moderetur ; posse artificem quemlibet duo construere horologia , eaque ita regere , ut alterum alteri consonet . Ne manifesto quidem falsum ; quod Wolfius ipse intellexit , qui argumentorum omnium , quibus illud impetitur , infirmitatem luculenter demonstravit . Quum igitur & hoc possibile sit , nec omnino improbabile , cerium habere Leibnitianum nequimus , nisi omnes logicæ canones temerare velimus . Quin igitur iterum meminerimus ejus Augustini essati , *modus , quo corporibus adherent spiritus , & animalia fiunt , omnino mirus est , nec comprehendi ab homine potest , & hoc ipse homo est .*

Secunda pars . 1. In hoc systemate admittuntur phænomena sine ratione sufficiente , quod paucis ostendam . Mens est in continuo fluxu idearum : earum singulæ singulos mentis status efficiunt ; adeoque mens a statu ad statum perpetuo transit . Quum ex Leibnitiana doctrina mens ipsa suapte natura secundum vim illam intelligendi & agendi primigeniam omnes sibi perceptiones , adeoque status producat , id fieri nequit nisi in antecedente statu posterioris ratio sufficiens contineatur ; sunt autem animi quidam status , quorum in corpore facilius quam in animo reperieris *rationem sufficientem* , quales sunt status cogitationum , quas sensus ciunt , & inter quas nulla est connexio , quod quilibet ipse

ipse per se experiri potest. Sumat quis in manus lexicon aliquod linguæ alicujus, catalogum plantarum, animantium, aut aliarum rerum, dictionaria artium, scientiarum, historiarum; intra horam percurrere potest duo millia verborum idearum inter se nullo modo connexarum, plantarum dissimilium, animantium, artium, factorum, hominum illustrium. Quis in omnibus his dixerit rationem posterioris ideæ aut perceptionis contineri in anteriore, & non potius in impressionibus in sensibus aut cerebro factis? Ex. gr. lego hæc verba Aaron, Aristides, Aristippus, Averroës, Bularis, Bucephalus, Binkerfoëk, Bilfingerus, Cedrus, Casar, Celenates, Centaurus, David, Delphus, Didodo, Dantes, &c. totidem obversantur menti perceptiones: est autem quisquam adeo ineptus, qui dicat, rationem sufficientem notionis Aristidis esse in perceptione summi sacerdotis Aaronis, Aristippi notionis in Aristide, Averroës in Aristippo, Binkerfoëkii in Bucephalo? Lego hæc, Alpha, Aaron, Acanthus, Anchora, Amens, Elephas, Cedrus, Persepolis, Pirus, Alexander Macedo, Homerus, Ficus, Ellipsis, Draco, Lepus, Quadratum, Quercus, Luna, Diagonalis, &c. Tunc in his alterius perceptionis in altera rationem sufficientem explicaveris? atque nisi hæc componant Leibnitiani, sciant neminem esse adeo incogitantem, qui hæc sibi velit persuadere. Sunt, inquit, rationes sufficientes, quas non pervidemus.

Nescio quid peccati portet hæc purgatio, ait ille.

Scilicet ita ludere cum pueris potuit renatus Pythagoras, ut iis una esset ratio, *ipse dixit*: at philosophis, ut nova doctrina persuadeatur, rationes saltem probabiles reddendæ sunt, quas illi intelligant & probent. Nempe laborant

Quum ventum ad verum est; sensus moresque repugnant

Atque unanimitas recti sola mater est æqui.

2. In eo systemate neque sciri potest, utrum quidquam præter mentem existat, neque quæ sint veræ aut inter se, aut cum vita nostra corporea rerum relationes. Nam quum mentis perceptiones, seu ideæ

ex ipsa mentis natura profuant, eæ non possunt haberi nisi formæ rerum tantum possibilem, existentem nullo modo: quo enim argumento persuadere sibi mens potest, ideis suis totidem extra se res respondere? non intuitione: non enim res, sed earum ideas intuentur: non ex causis; quandoquidem idæ hujusmodi non sunt causæ existentis aut essentis rerum: non ex effectibus; quum hujusmodi perceptiones a rebus ipsis non nascantur. Ita tota scientia poetica erit & Romanensis fabula. Quod si Leibnitius dicat, mentem esse creatam cum *idea totius universi*, quæ paulatim se evolvat explicetque: quumque certi sumus, divinas ideas rebus esse adamussum conformes, dubitare non posse & nostras rebus ipsis respondere: tum 1. efficitur, rerum *ideas* seu *formas* esse a perceptionibus distinctas, quod non concoquet Wolfius fidus ille Leibnitii Achates & interpres. Deinde expedire clarius oportebit, quæ sint conditiones *ideæ* hujus & *mappæ*, ut vocant, *cosmographica*. Tum componere quæ a viris doctissimis adversus innatas hujusmodi ideas congesta sunt. Præterea explicare & illud, cur in evolvenda ea mappa semper ab iis incipiat mens, quæ sensus tangunt, nec unquam ultra progrediatur? Ex. g. usu oculorum detegitur in ea mappa idea Saturni: cur semel ea patefacta non etiam cetera quæ in illa Saturni idea continentur, partes, corpora varia, corporum vires, figuræ, relationes, quemadmodum in telluris idea evenit, sine telescopiō manifestantur? cur sine sensuum usu & experimentis nihil ex ea patefcat? cur non omnes æque faciles & habiles in ea explicanda? Sed illud imprimis mihi salivam movet, cur tot veteres astronomi ne suspicati quidem sint, suis lunis circumdari Jovem, ac Saturnum? Quid si Venerem, ut addecet Jovi filiam, suo lectore & ipsam mactatam videamus aliquando? Jam quum mappa illa non possit continere nisi *ideas reales*, cur tot fictitiæ nobis obversentur? Quis potuit in illa videre Plato æterna exemplaria? tot præduras sphaeras, ac monstrum illud primi mobilis Aristoteles? Quis tot vortices Renatus? Quis harmoniam præstabilitam Leibnitius?

3. Vis, quæ corpus regit, bruta ne est, an rationis particeps? si posterius, erit ea mens; quum autem ea vis sit entelechia corporis secundum Leibnitium, erit mens corporis entelechia, quod isti nolunt. Prius ergo sit oportet. At

Tempora si, fastosque velis evolvere mundi,
fanus non videberis, qui ex ea sola vi bruta hominum omnium gesta, rerumpublicarum & regnorum facta, quibus mundus civilis continetur, nata & ordinata velis. Nempe corpus Alexandri Macedonis, Annibalis, Julii Cæsaris nulla mentis directione, nulla manu directrice, ipsa insita bruta vi, ejusque fatalibus modificationibus, non secus atque fictiles marmorei, aut argentei hermæ, aut circulatorum pupæ, ea omnia efficere debuere, quæ in eorum historiis narrantur. Ea etiam effecissent, si postridie ejus diei, qua geniti sunt, eorum mentes in nihilum essent redactæ. Exercuissent sese in artibus omnibus, quibus resp. belli, domique gubernatur: petuissent magistratus: delictum militum habuissent: agmina disposuissent; parassent commeatus: flumina, maria transissent: prælia infinita iniissent: fœdera aut paces sanxissent, mentibus interim, & Deo otiose inspectantibus (a). Præclara ea quidem, & Dei amplitudine digna: sed vereor, ut ulli persuadeat Leibnitius. Bellum est, inquit, sapere cum paucis? At tu etiam solus sapere possis. Nec tamen desipient alii, qui recinant,

Muscam, quæ sit abscondita, eam esse nulli rei.
Sed perpendamus hæc paullo pressius accuratiusque. In hoc systemate, inquit Leibnitius (b), corpora agunt ac si per impossibile nulla darentur animæ: animæ agunt, ac si corpora nulla darentur: & ambo agunt ac si unum influeret in alterum. Nempe ob vim illam a Deo iis sub existentia initium inditam, vim primigeniam & substantialem. Ex ea primigenia vi omnes quum animæ, tum corporis actiones perquam ordinatissimæ atque

(a) Vide ut hæc eleganter diducit Bælius, dict. Art. Rorarius Remarque L.

(b) In princp. phil. §. 84.

que harmonice fluunt. Videtur Bælio paradoxum, quod omnem humanum captum superet, corpus Julii Cæsaris sola illa vi bruta ea omnia efficere potuisse, quæ in ejus vita narrantur. Reponit Leibnitius, quum id non sit *adovator*, in admirationem potius divinæ sapientiæ & potentiæ nos rapere debet, quam in systematis irrisionem. Atque huc Leibnitium volo. Rogo vis illa primigenia creata est atque a vi ipsa Dei distincta, an eadem? creata, inquit. Conservatur ne perenni Dei *activitate* necne? Quis negaverit? Jam earum virium determinationes manant ne a vi illa Dei conservante primigenias substantiarum vires, an a viribus ipsis suapte se natura determinantibus? Si prius, id systema Cartesianum est: si posterius, oportet in viribus ipsis inesse rationem sufficientem omnium suarum determinationum; nihil enim est sine ratione sufficiente. Agnoscat. Itaque bene habet: processimus. Unum superest. Determinationes corporis Julii Cæsaris sint æquales 2000000. ratio earum omnium sufficiens adæquata ab initio existentia ejus corporis existit, necne? Si prius, quum axioma sit non ceterorum modo, sed Leibnitianorum quoque perspicuum, *posita adæquata ratione sufficiente, poni integrum effectum*, omnes illæ 2000000. actiones simul existent, quod systema totum evertit, ut ne quid aliud dicam. Si posterius, efficitur adæquata suapte virium natura, influxu aliarum, an voluntate Dei? posteriora continent Scholasticorum & Cartesianorum systemata: ea Leibnitianis falsa. Prius fit ne ratione alia sufficiente, an nulla? videant quo prorepant novi isti philosophi. Respondent, actiones mentis causas esse determinantes (a), non physicas, sed metaphysicas. Nova vocabula, novæ ambages. Metaphysicæ hujusmodi causæ agunt in corpus? an occasiones sunt, quibus Deus ipse agat? an neutrum? non difficile est videre pudoris ergo, ne concederent quidpiam, excogitata. An ludibrio hominum genus habere decreverunt?

Nam ego incipio totam hanc *λεπτομερῆν* metaphysico-

Tom. III.

N

fico-

(a) Ita Bilfingerus.

ficorum, quæ longe a naturæ simplicitate abludivit, suspiciofis oculis intueri.

Non verifimile dicunt: nec verum arbitror.

C A P. III.

De idearum natura & origine.

AD rem aggredimur, qua nescio utrum alia fit in philosophia magis implicita, super qua docti tanta sunt in varietate ac diffensione constituti, ut eorum vel molestum sit annumerare sententias. Atque si mihi sæpe contingit, ut non tam facile in mentem venire soleat, quare verum sit aliquid, quam quare falsum; tum in hac re potissimum, in qua quid non sentiam facilius, quam quid sentiam dicere possum. Et substiti pluries, & caput scalpfi, arrodique ungues, dum me ad ea de re differendum compararem, horrebat animus in avia ingredi. Sed durandum fuit: quia ceperamus; verique

. . . . amor gemmatas aureus alas

Et mihi propositum perfice, dixit, opus.

Quæ ad historiam hujus quæstionis pertinent, in Arte Logico-critica paucis complexi sumus (a). Quædam quoque per summa capita indigitavimus, quæ demonstrant totius rei incertitudinem. Quod superest, systematica eadem pressius, accuratiusque ad examen revocabimus. Initium faciemus ab eorum philosophorum doctrina, quos *plebejos* Cicero vocat, apud nos *sensitivæ* audiunt. Nam quanquam ea pervulgata nunc est, nactaque nobilissimos patronos; tamen nisi superiora theoremata evertantur, vera esse, si quid cerno, non potest. Hem! hominum sapientia quantilla est quum recogito! quot sapere videmur, quæ severa mox ratio, ut dediscamus, imperat: haud multo post imperatura eadem ut discamus iterum? *Quasi pilas*, inquit ille, *Dii nos habent*. Sed principio de natura idearum pauca.

Prop. XXVIII. Mens nequit ipsa sibi esse causa creatrix

(a) Lib. 2. cap. 1.

trix simplicium ac primarum idearum.

D. Ideæ sunt formæ rerum seu existentium, seu possibilem (def. 5.), quæ idcirco continent realitatem objectivam earum rerum, quarum sunt exemplaria: si eas sibi mens creare potest, ante omnes ideas continere debet realitatem objectivam omnium earum rerum, quarum sibi ideas simplices producit, alioquin statueretur effectus sine ratione sufficiente, quod esse nequit (p. part. prop. 17.); at realitates rerum existentium aut possibilem sunt exemplaria, idest ideæ, ut patet: ergo ante omnes ideas debet ideas easdem continere, quæ sunt pugnancia. Neque vero dici potest, res illas, quarum ideas sibi producit *eminenter aut virtualiter* in mente contineri, nisi etiam dicatur, mentem humanam esse aut Deum, aut Dei partem, quod falsum (prop. 10.)

Scholion 1. Neque alia est causa, cur qui simplices ideas colorum habere nequeunt, nulla ope colores doceri possint. Sane enim, quod alias dixi (a), non magis potest mens ideas sibi simplices creare, quam pictor ignotæ rei expressam imaginem depingere. Sed demus interim posse, quemadmodum (ut idem persequar exemplum) si pictor ignotas in Saturno res depingeret, nullo modo asseverare posset, picturas hujusmodi ad vivum res illas exprimere, aut ullo modo esse illi similes, nisi haberi vellet deridiculus; ita si mens ignotarum rerum ipsa sibi notiones crearet, incerta semper esset rerum extra se positarum, nec, nisi divinando, de illis differere posset. Ut idcirco pateat, eos, qui hanc opinionem tuentur, omnem e manibus hominum rerum certitudinem & scientiam præripere, illis commenticiam tantum & poeticam cognitionem concedere.

Prop. XXIX. Si ideæ & perceptiones sunt una eademque res, duorum alterum sit necesse est, aut mentem esse subjectum mere passivum omnium suarum cogitationum, quemadmodum cera figurarum, aut eam omnes sibi rerum ideas creare.

N 2

D.

(a) Vide Art. Logico-crit. lib. 2. cap. 1. & ep. ad cl. Contium.